

УДК 342.9

Віталій Глухверя,канд. юрид. наук, докторант
Запорізького національного університету

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ У СВІТЛІ ПРОВЕДЕННЯ РЕФОРМУВАННЯ ПРАВООХОРОННОЇ СФЕРИ ДЕРЖАВИ

Стаття присвячена аналізу стану подальшого розвитку та реформування МВС України. Висвітлено проблемні питання, що стосуються реалізації положень Стратегії розвитку органів внутрішніх справ України та Концепції першочергових заходів реформування системи Міністерства внутрішніх справ. Сформульовано власні погляди на їх вирішення.

Ключові слова: правоохоронна сфера, МВС України, реформа, концепція, стратегія.

Постановка проблеми. Сьогодні відбувається реформування не тільки МВС України, але й системи інших центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується МВС України. Таке реформування покликано утворити Міністерство внутрішніх справ України як цивільний орган європейського зразка. У зв'язку із цим керівництво держави та МВС України прийняло низку стратегічних документів, спрямованих на реформування.

Як зазначається у преамбулі Концепції першочергових заходів реформування системи Міністерства внутрішніх справ, правоохоронні органи, не відмовляючись від виконання основного завдання – охорони правопорядку, мають змістити акцент своєї роботи на зв'язок із населенням, оскільки без активної та зацікавленої підтримки громадян розкриття і профілактика злочинів є малоефективним. Мілітаризація МВС і міліції в цілому, що йде з часів СРСР, є першопричиною несприйняття працівниками органів внутрішніх справ сервісної функції служби. Сприйняття громадян як клієнтів і партнерів вимагає від МВС оновлення організаційної структури, відмінної від військової [1].

У Стратегії розвитку органів внутрішніх справ України було визначено проблеми, які потребують першочергового вирішення [2].

Однак не всі напрями, визначені Стратегією розвитку органів внутрішніх справ України та Концепцією першочергових заходів реформування системи Міністерства внутрішніх справ, натепер реалізовані, а деякі слід переглянути й скоригувати.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із даної теми. Дослідженню питань реформування МВС України на різних етапах державотворення приділялася увага такими вченими, як М. І. Ануфрієв, О. М. Бандурка, І.В. Зозуля, О. В. Негодченко, А.М. Подольяка, О. Н. Ярмиш та ін. Водночас сьогодні питання щодо подальших заходів із реформування МВС України, аналізу та оцінки стану виконання реформ залишаються актуальними та потребують подальшого наукового супроводження.

Метою статті є науковий аналіз стану подальшого розвитку та реформування МВС України, зокрема проблемних питань, що стосуються реалізації положень Стратегії розвитку органів внутрішніх справ України та Концепції першочергових заходів реформування системи Міністерства внутрішніх справ, і формулювання власних поглядів на їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Питання щодо вдосконалення системи управління та оптимізації діяльності МВС України є одними з ключових у Концепції першочергових заходів реформування системи Міністерства внутрішніх справ та Стратегії розвитку органів внутрішніх справ України. У зв'язку із цим не можна не оминати увагою низку проблемних питань.

На нашу думку, у вищенаведених стратегічних документах відсутнє чітке визначення, кого вони стосуються: органів внутрішніх справ чи МВС, МВС чи поліції, поліції чи органів внутрішніх справ, чи виключно МВС України. Змішування цих інститутів у таких

важливих документах може призвести до ускладнення процесів не тільки вдосконалення системи управління та оптимізації діяльності МВС України, але й інших складників, у тому числі й тих центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується МВС.

По-друге, одним зі складових елементів реформування МВС України є скорочення значної кількості органів, підрозділів і служб зі спорідненими завданнями та функціями. На нашу думку, таке формулювання вектору оптимізації структури МВС України є досить загальним. Не визначеним залишається питання, якої служби чи підрозділу стосуються такі новації, лише апарату МВС України, чи Національної поліції, чи також й інших центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується МВС України.

На нашу думку, такий напрям реформування МВС України повинен містити відповідь на питання щодо визначення завдань та потреб кожного підрозділу апарату МВС України, а також тих центральних органів виконавчої влади, діяльність яких координується МВС України, визначення чисельності персоналу.

Удосконалення системи управління та оптимізація діяльності МВС України потребує здійснення глибокого аналізу того, які служби, підрозділи центрального апарату МВС України, тих центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується МВС України, слід розвивати, які реорганізувати, які створити, від яких відмовитися. Багато в чому це залежить від системного бачення викликів та загроз, що існують у сфері національної безпеки та оборони, стану злочинності, ситуації з громадською безпекою, думки громадян тощо. Удосконалення системи управління та оптимізація діяльності МВС України передбачає пошук внутрішніх резервів, визначення регіональних особливостей розвитку служб і підрозділів тих органів, діяльність яких спрямовується та координується МВС України, особливостей організації роботи у містах і сільській місцевості. Удосконалення системи управління та оптимізація діяльності МВС України повинна здійснюватися виходячи з оперативного і гнучкого реагування на оперативну обстановку, що складається, на потреби громадян у певних послугах тощо.

Належить продовжити курс на пріоритетний розвиток основних служб і підрозділів центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується МВС України, які виконують практичні завдання у межах своєї компетенції, проводити науково обґрунтоване скорочення паралель-

них і дублюючих функції підрозділів, продовжити реалізацію процесу звільнення центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується МВС України, від виконання невластивих функцій. Тобто головним вектором державної політики МВС України у досліджуваному нами напрямі має стати вдосконалення організаційних структур МВС України, а також інших центральних органів виконавчої влади, діяльність яких координується МВС України, шляхом зміцнення практичних підрозділів і скорочення управлінського апарату і служб, що його забезпечують.

Реалізація державної політики МВС України у цьому напрямі має спиратися на науковий аналіз передового досвіду, враховувати думки практиків і ветеранів, а також позицію громадськості.

Крім того, вказані стратегічні документи не містять такого важливого складника, як оптимізація діяльності МВС України відповідно до наявних загроз у секторі безпеки та оборони. Сьогодні актуальними мають стати заходи, спрямовані на створення дієвого механізму реагування на виклики та загрози як у внутрішньому, так і у зовнішньому середовищі.

Як зазначається в аналітичній доповіді Національного інституту стратегічних досліджень до позачергового послання Президента України до Верховної Ради України про внутрішнє та зовнішнє становище України у сфері національної безпеки, перед Україною цього року постала найбільша загроза за всю новітню історію її незалежності – загроза самому існуванню Української держави. Розпочата Російською Федерацією агресія проти України порушила територіальну цілісність нашої держави і загрожує її незалежності. При цьому Росія застосовує широкий арсенал політичних, воєнних, економічних, інформаційних, культурних та інших засобів, що притаманні війнам нового типу. За участь своїх розвідувальних органів і спеціальних служб вона спровокувала масові терористичні акти на території Донецької і Луганської областей, збройні виступи сепаратистів. Для підтримки їхніх дій із території Російської Федерації здійснюються масштабні поставки озброєння, військової техніки, боєприпасів, надаються значні матеріальні та фінансові ресурси. На боці антидержавних сил виступає велика кількість бойовиків, які пройшли підготовку на полігонах російської армії, а також військові підрозділи Збройних сил Росії. Усупереч надзвичайно несприятливих умов – вкрай обмеженим ресурсним можливостям (кадровим, фінансовим, організаційним), неготовності системи забезпечення національної безпеки до адекватного реагу-

вання на принципово нові виклики, які поставили перед Україною, низькій ефективності діяльності багатьох чинників сектору безпеки і оборони, глибокій інфільтрації у відповідні структури російської агентури, прихованому і відвертому саботажу з боку корупціонерів, деструктивному впливу російської пропаганди на частину населення півдня і сходу України – головної мети було досягнуто: Україна зберегла свою незалежність. На більшій частині території країни вдалося зберегти правопорядок, політичну, економічну і соціальну стабільність [3].

Одними з головних безпекових викликів, визначених у Концепції розвитку сектору безпеки і оборони України, є:

- невирішеність питань щодо розмежування державного кордону між Україною і Російською Федерацією в акваторії Чорного і Азовського морів, незавершеність договірно-правового оформлення державного кордону України з Російською Федерацією, Республікою Білорусь та Республікою Молдова;

- реалізація іноземними державами, міжнародними злочинними угрупованнями кіберзагроз щодо автоматизованих систем державного та військового управління, об'єктів критичної інформаційної інфраструктури;

- зростання рівня терористичної загрози в Балто-Чорноморсько-Каспійському регіоні;

- поширення транскордонної організованої злочинності;

- кризові явища у національній економіці, неефективність антикризових заходів, що призводять до виснаження фінансових ресурсів держави, обмежують її можливості щодо фінансового забезпечення реалізації державної політики національної безпеки.

Основною формою гібридної війни проти України є комбінація різноманітних і динамічних дій регулярних сил Російської Федерації, що взаємодіють зі злочинними озброєними угрупованнями та кримінальними елементами, діяльність яких координується і здійснюється за єдиним замислом і планом з активним застосуванням засобів пропаганди, саботажу, навмисного завдання шкоди, диверсій і терору.

Виходячи зі змісту Концепції розвитку сектору безпеки і оборони України МВС України, як центральний орган виконавчої влади, який має повноваження здійснювати координацію дій у вказаному напрямі Національної поліції, Національної гвардії, Державної служби з надзвичайних ситуацій, Державної міграційної служби, Державної прикордонної служби, має розробити комплекс заходів, які повинні бути спрямовані на виконання таких завдань:

- підвищення рівня координації та взаємодії у секторі безпеки і оборони;

- упровадження ефективної уніфікованої системи планування та управління ресурсами з використанням сучасних європейських та євроатлантичних підходів;

- набуття силами та засобами сектору безпеки і оборони визначених основних оперативних (бойових, спеціальних) спроможностей, необхідних для гарантованого реагування на кризові ситуації, що загрожують національній безпеці;

- забезпечення максимально доцільної консолідації правоохоронної діяльності у сфері відповідальності Міністерства внутрішніх справ України, підвищенні рівня довіри громадян до правоохоронних органів, розвитку Міністерства як цивільного центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує політику у сфері правоохоронної діяльності, захисту державного кордону, міграційної діяльності та цивільного захисту;

- ефективне виконання Національною поліцією України як центральним органом виконавчої влади функцій у сферах протидії злочинності, зокрема організованій, та забезпечення громадського порядку;

- удосконалення та забезпечення ефективного функціонування єдиної державної системи цивільного захисту, приведення її у відповідність до стандартів Європейського Союзу;

- забезпечення ефективної реалізації політики безпеки у сфері захисту та охорони державного кордону України, а також охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні;

- забезпечення прав і свобод громадян, надання якісних адміністративних послуг, ефективний контроль за міграційними процесами, дієва боротьба з нелегальною міграцією, сприяння запровадженню безвізового режиму з Європейським Союзом;

- підвищення спроможностей Національної гвардії України до виконання завдань із підтримання громадської безпеки, фізичного захисту об'єктів критичної інфраструктури, участі в охороні й обороні державного кордону України, а також підтримки операцій Збройних Сил України у кризових ситуаціях, що загрожують національній безпеці, та в особливий період;

- удосконалення системи планування застосування, управління та взаємодії сил безпеки і оборони під час ліквідації (нейтралізації) актуальних загроз;

- підвищення спроможності Державної служби України з надзвичайних ситуацій щодо ефективного управління єдиною державною системою цивільного захисту, оснащення сил цивільного захисту сучасними видами техніки, засобами та спорядженнями [4].

Отже, з урахуванням цих викликів та загроз МВС України має розробляти конкретний механізм для їх подолання.

Висновки

Наведене вище дає змогу зробити такі висновки.

По-перше, пріоритетними напрямками державної політики МВС України у правоохоронній сфері мають бути підвищення професіоналізму кадрів; протидія корупції; удосконалення системи управління та оптимізація діяльності; адекватне реагування на нові виклики та загрози.

Дані напрямки державної політики мають стати узагальнюючими векторами для розвитку не тільки МВС України на найближчу перспективу, але й усіх інших правоохоронних органів, діяльність яких координується МВС, з врахуванням особливостей, які впливають із поставлених перед даними інституціями завдань та функцій.

По-друге, концепція державної політики МВС України має стосуватися виключно МВС України як центрального органу виконавчої влади, який має повноваження здійснювати координацію діяльності Національної поліції, Національної гвардії, Державної служби з надзвичайних ситуацій, Державної міграційної служби, Державної прикордонної служби. Слід відмежовувати заходи з реформування МВС України та органів внутрішніх справ і поліції.

По-третє, виділені нами основні напрями державної політики МВС України у правоохоронній сфері мають стосуватися інституційних змін у системі як апарату МВС України, так і інших центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується МВС України, та містити заходи, спрямовані на забезпечення відповідності діяльності всіх системоутворюючих органів МВС України демократичним принципам.

У зв'язку із цим, окрім інституційних змін та функціонального перерозподілу обов'язків та завдань між різними підрозділами міністерства, необхідно передбачити розроблення і запровадження основних механізмів реалізації принципів деполітизації, демілітаризації та децентралізації; зміну критеріїв оцінки ді-

яльності; зміну критеріїв та методики внутрішньої та зовнішньої функціональної діяльності; створення дієвого громадського контролю за діяльністю всіх органів системи МВС України; запровадження ефективної системи звітування перед населенням; розроблення форм та механізмів співпраці з громадськістю у запобіганні та протидії злочинності; удосконалення критеріїв, форм та способів профілактичної діяльності; розроблення заходів із профілактики корупції, порушень прав людини та дискримінаційного поведіння з боку співробітників МВС України тощо [5, с.42].

По-четверте, реалізація досліджуваних нами напрямів державної політики МВС України у правоохоронній сфері держави повинна забезпечуватися постійним контролем за адаптацією та ефективністю стратегій і заходів, що реалізуються, з метою досягнення цілей, визначених політикою. Це дасть змогу досягти гнучкого реагування на виклики у сфері безпеки та правопорядку.

Список використаних джерел:

1. Концепція першочергових заходів реформування системи Міністерства внутрішніх справ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.pnu.gov.ua/uk/publish/article/1221414>
2. Стратегія розвитку органів внутрішніх справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zib.com.ua/ua/print/101834-strategiya_rozvitku_organiv_vnutrishnih_sprav_tekst_proektu.html
3. Аналітична доповідь Національного інституту стратегічних досліджень до позачергового Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України у сфері національної безпеки». – К. : НІСД, 2014. – 148 с.
4. Про рішення ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України» : Указ Президента України № 92 від 14.03.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/92/2016>
5. Реформування органів внутрішніх справ у відповідності до європейських стандартів : збірник матеріалів. – Київ, 2012. – 150 с.

Стаття посвячена аналізу состояния дальнейшего развития и реформирования МВД Украины. Отражены проблемные вопросы, которые касаются реализации положений Стратегии развития органов внутренних дел Украины и Концепции первоочередных мер реформирования системы Министерства внутренних дел. Сформулированы собственные взгляды на их решение.

Ключевые слова: правоохранительная сфера, МВД Украины, реформа, концепция, стратегия.

The article is sanctified to the analysis of further development and reformation of Ministry of internal affairs of Ukraine status. Problem questions that touch realization of positions of Strategy of development of organs of internal affairs of Ukraine and Conception of near-term measures of reformation of the system of Ministry of internal affairs are reflected. Own looks are set forth to their decision.

Key words: law-enforcement sphere, Ministry of internal affairs of Ukraine, reform, conception, strategy.